

Försvar, forskning och förändring? 2006–2026

Stora förändringar inom försvarsområdet har präglat SCB:s senaste publiceringar om statligt finansierad forskning och utveckling (FoU). Denna rapport är tänkt att ge en bredare och historisk kontext till dessa förändringar samt att gå in mer på djupet bakom siffrorna som redovisas. På grund av förändringar av metod och standarder bör resultaten för de första åren under den period som avhandlas i denna rapport tolkas med försiktighet. Till följd av detta kommer analyser i den här rapporten främst utgå från den senare delen av tidsperioden, men åren innan dess är inkluderade i syfte att belysa de siffror vi publicerat. Förenklat gäller att ju mer i närtid vi tittar, desto bättre är jämförbarheten.

I synnerhet märks en stor skillnad från 2023 års budget och framåt. Budgeten för 2023 var den första att antas efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina och sammanföll både med den då pågående processen för Sveriges NATO-anslutning och kom efter ett riksdagsval och regeringsskifte i Sverige.

En tid av upprustning

Det svenska försvaret har genomgått flera förändringar under de senaste decennierna. Mål, syfte och riktning har både justerats och i perioder diskuterats flitigt. Nu står försvaret högre på den politiska agendan än på länge och regeringen har kommunicerat ett mål på 3,5 procent av BNP till försvaret år 2030 enligt NATO:s redovisningspraxis. För 2026 beräknar regeringen andelen till 2,8 procent. Försvar och samhällets krisberedskap utgör sedan 2026 det enskilt största utgiftsområdet i budgeten och står för 14,6 procent av statens utgifter. Denna andel har ökat kraftigt på senare år och är mer än dubbelt så hög i höstbudgeten för 2026 jämfört med 2022.

Mer än fördubbling av försvarets andel av statsbudgeten

Figur 1. Utgiftsområdets andel av statsbudgeten. Utgiftsområden med minst 5 procent av totala medel 2022. Andelar enligt beslutad höstbudget för budgetåren 2022 och 2026, procent.

Källa: SCB

De senaste årens ökning inom utgiftsområdet Försvar och samhällets krisberedskap markerar ett tydligt skifte från föregående årtionden. Figur 2 nedan visar anslag i budgeten för Försvar och samhällets krisberedskap i fasta och löpande priser samt andelen av dessa anslag, som var vigda åt FoU.

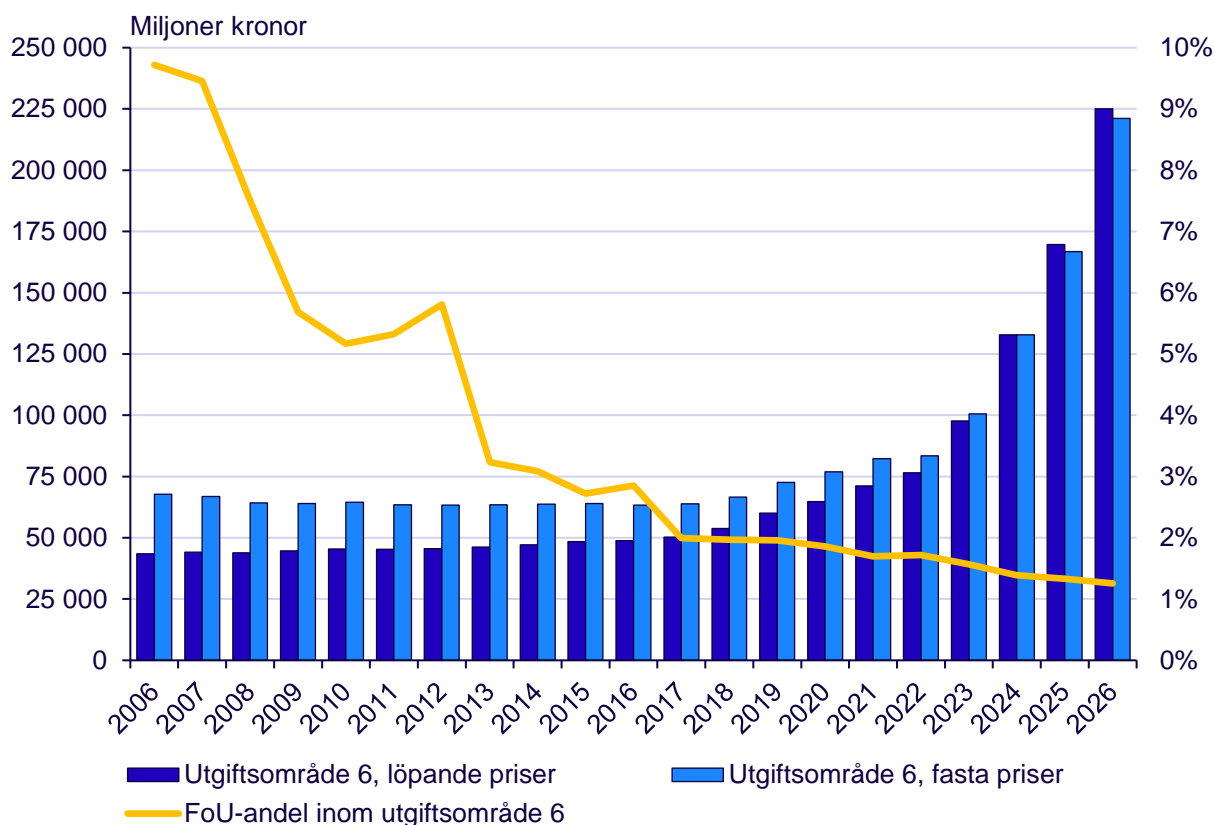
Nivån på anslaget till utgiftsområdet har allmänt legat relativt stilla under första halvan av den observerade perioden. Från 2006 till 2016 ökade utgiftsområdet från 43,4 till 48,8 miljarder kronor i löpande priser, en ökning om i snitt 1,1 procent per år. Till följd av den snabbare BNP-tillväxten under samma period skedde en minskning omräknat i fasta priser. 2016 låg utgiftsområdet drygt 6 procent lägre än 2006 i fasta priser. I samband med budgetåret 2018 vände trenden och anslaget började öka. Den största ökningen skedde från 2023, vars budget beslutades på hösten 2022, med en tillväxttakt på nästan 28 procent i snitt per år till och med 2026. I den senaste höstbudgeten för 2026 är utgiftsområdet 3,5 gånger högre jämfört med 2012 i fasta priser.

Andelen av utgiftsområdet Försvar och samhällets krisberedskap som SCB beräknat utgörs av FoU följer en annan trend och ligger som högst i början av den observerade perioden med 9,7 procent 2006. Därefter minskade andelen relativt snabbt fram till 2013, då den uppgick till 3,2 procent. Efter detta fortsatte den att sjunka i en långsammare takt och uppgick till knappt 1,3 procent i SCB:s senaste sammanställning för 2026, vilket kan jämföras med en FoU-andel på 3,2 procent för hela budgeten. I synnerhet åren 2006–2008 bör tolkas med försiktighet på grund av vad SCB bedömer vara ganska osäkra, och sannolikt överskattade, mått.

Att andelen har minskat samtidigt som hela anslaget till området har ökat är väntat givet den bredare upprustningen som pågår inom försvaret. Inom försvaret utgörs en stor del av kostnaderna av rena personal- och materielkostnader som i takt med en upprustning kommer att öka stort, men som samtidigt inte behöver ha någon koppling till FoU-verksamhet. Skulle FoU-andelen vara lika stor 2026 som 2016 hade summan varit 6,4 miljarder kronor i stället för dagens 2,8 miljarder, och därmed nästan 13 procent av hela det statliga anslaget till FoU i Sverige.

FoU-andelen av försvarsanslagen når sin lägsta nivå

Figur 2. Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskaps anslag i budgeten i löpande och fasta priser*, samt FoU-andelen inom utgiftsområdet.

* Fasta priser i 2024 års prisnivå, deflator utifrån BNP från produktionssidan.

Forskningen inom försvaret

För att Sverige ska kunna hålla jämna steg med omvärlden krävs kontinuerlig modernisering och anpassning. Försvaret präglas av en hög utvecklingstakt, vilken leder till ett stort behov av resurser till FoU. Av den anledningen är det inte förvånande att försvar utgör en betydande del av de anslag från staten som finansierar FoU.

Som en del av Sveriges officiella statistik beräknar SCB två gånger per år, en preliminär och en slutgiltig, uppskattning av anslagen från staten som finansierar FoU. SCB redovisar FoU-medlen enligt två huvudsakliga uppdelningar. Dels efter regeringens indelning på 27 utgiftsområden som representerar varsin del av samhället, dels enligt FoU-medlens socioekonomiska ändamål, alltså vad i samhället de bedöms bidra till. De 14 ändamålen utgår från EU:s nomenklatur för klassificering av ändamål (NABS¹).

I den senaste sammanställningen avseende preliminära data för 2026 beräknades de totala FoU-anslagen till knappt 50 miljarder. Utgiftsområdet Försvar och samhällets krisberedskap stod för 5,7 procent av dessa. Beräknat som socioekonomiskt ändamål var andelen 4,8 procent. Detta representerar det tredje respektive fjärde största utgiftsområdet och socioekonomiska ändamålet i budgeten för FoU-anslag.

Att den beräknade andelen FoU-anslag för försvar var lägre när det beräknades som ett socioekonomiskt ändamål kan förklaras av att ändamålet baserar sig på en snävare definition då utgiftsområdet Försvar och samhällets krisberedskap även inkluderar anslag med en uttryckligt civil aspekt.

Försvaret bland de största posterna för FoU-medel

Tabell 1. FoU-anslag i de fem största kategorierna enligt uppdelning på utgiftsområde och efter socioekonomiskt ändamål. Miljoner kronor, höstbudgeten för 2026.

Utgiftsområde	Miljoner kronor	Andel av totala FoU-anslag
Utbildning och universitetsforskning	32 621	66 %
Näringsliv	4 605	9 %
Försvar och samhällets krisberedskap	2 825	6 %
Areella näringar, landsbygd och livsmedel	2 312	5 %
Klimat, miljö och natur	2 018	4 %
Socioekonomiskt ändamål	Miljoner kronor	Procent
Allmän vetenskaplig utveckling: FoU finansierat av statliga ramanslag till universitet och högskolor	21 581	44 %
Allmän vetenskaplig utveckling: FoU finansierat av andra anslag än statliga ramanslag till universitet och högskolor	11 711	24 %
Hälsa	3 491	7 %
Försvar	2 370	5 %
Energi	2 281	5 %

Källa: SCB

¹ [Nomenclature for the analysis and comparison of scientific programmes and budgets \(NABS 2007\)](#)

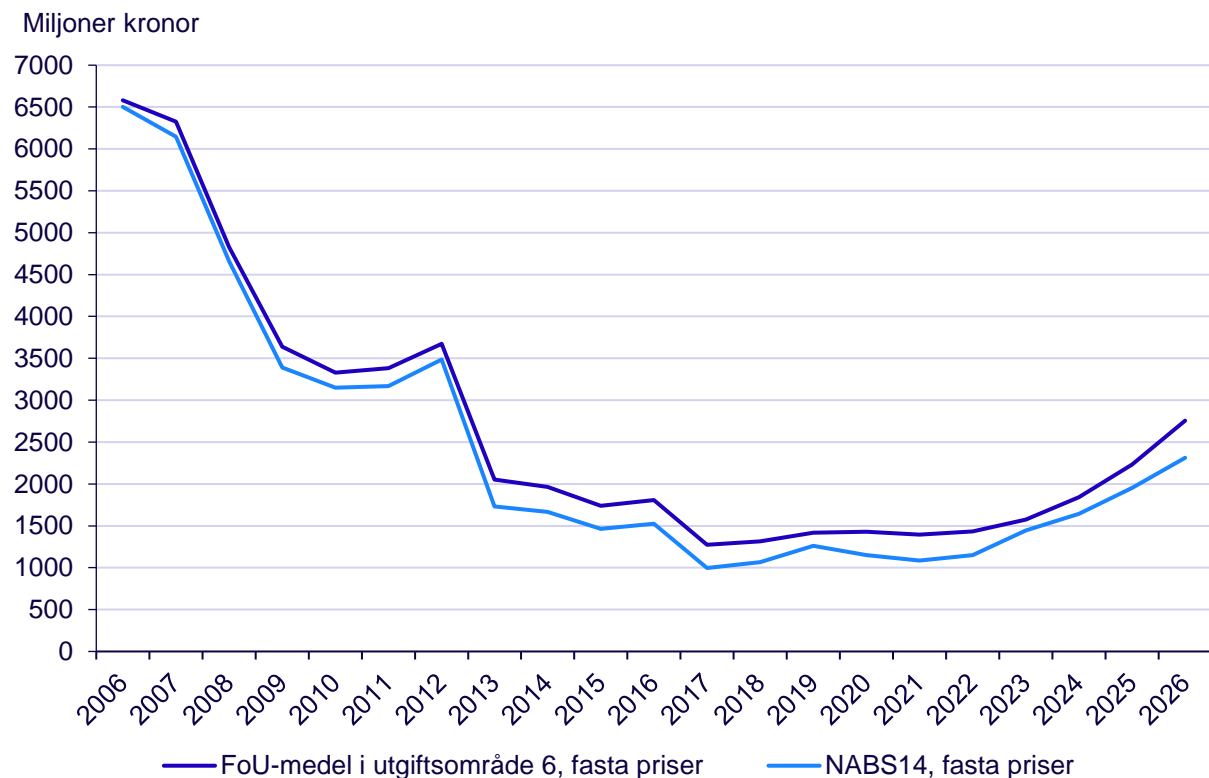
Forskningsmedel för försvar över tid

För indelningen av statliga budgetanslag för forskning och utveckling efter socioekonomiska ändamål följer SCB Eurostats klassificeringsnomenklatur (NABS)². I denna NABS-klassificering delas anslagen in i 14 huvudsakliga ändamålsområden där NABS 14 representerar just försvarsändamål. Inom NABS 14 kan alltså även anslag som inte ryms inom regeringens område Försvar och samhällets krisberedskap, men som SCB bedömer och uppmäter att de syftar till forskning för försvarssyften, ingå.

Allmänt följer FoU-medlen inom utgiftsområde 6 och NABS 14 varandra väldigt nära. Detta antyder att den absoluta majoriteten av de anslagen SCB bedömer gå till försvarsändamål, härstammar ur utgiftsområdet. I grafen nedan blir det också tydligt att nivån på dessa stigit mycket de senaste åren. Den lägsta uppmätta nivån för ändamålet under perioden 2006–2026 i fasta priser var 2017, då endast 997 miljoner kronor i 2024 års prisnivå avsåg forskning för försvarsändamål. I den senaste sammanställningen för 2026 var denna summa i stället 2 312 miljoner, en ökning på 130 procent, och nästan exakt en fördubbling sedan 2022 års nivå på 1 152 miljoner.

FoU-medel för försvar ökar snabbt

Figur 3. FoU-medel inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap samt FoU-anslag för ändamålet Försvar (NABS 14). Miljoner kronor, fasta priser, 2006–2026.

Källa: SCB

Det socioekonomiska ändamålsområdet Försvar (NABS 14) skiljer sig från utgiftsområdet Försvar och samhällets krisberedskap av två anledningar. Dels därför att utgiftsområdet, som namnet antyder, även inkluderar andra medel än rena försvarsmedel genom att innefatta "krisberedskap". Dels uppstår en skillnad då det förekommer medel som syftar till försvarsändamål, enligt SCB, inom

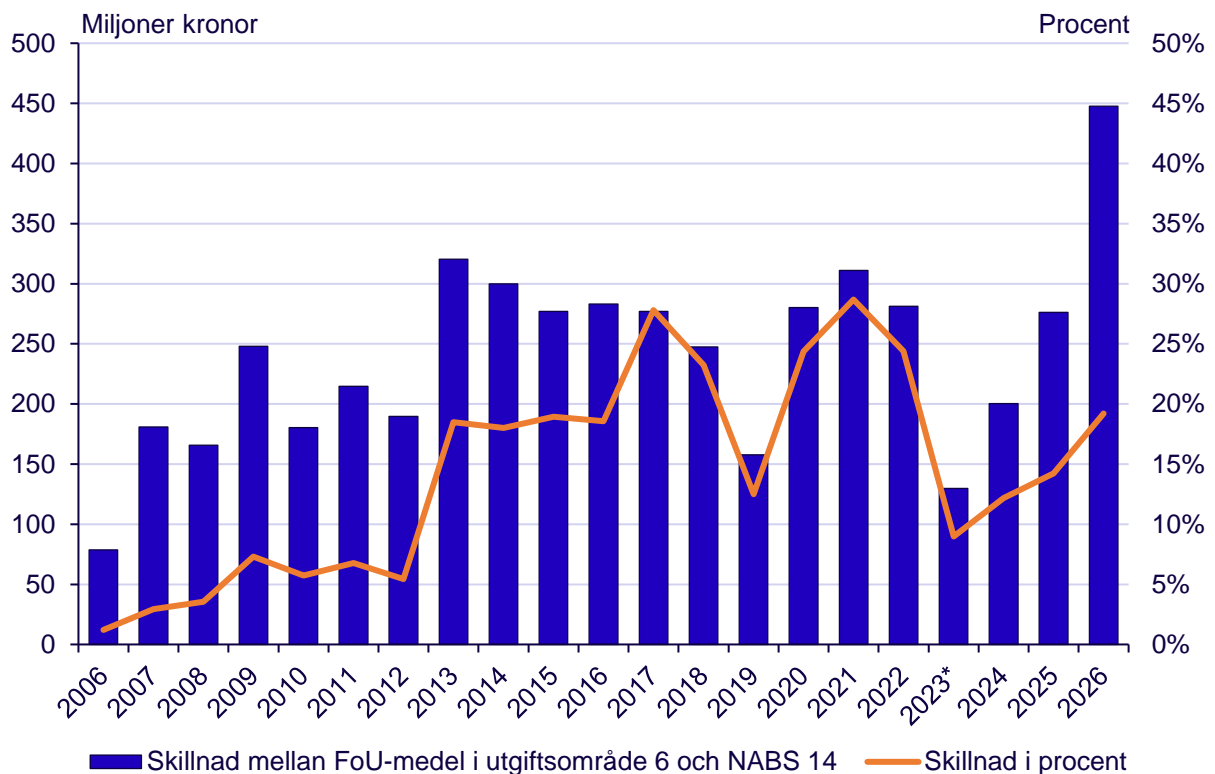
² Före 2010 användes NordForsks (Nordiska ministerrådet) indelning av ändamålsområden. I NordForsk-systemet representeras försvar av område 16, som SCB för den här rapportens syften genomgående likställer med NABS 14 för att förenkla redovisningen.

andra utgiftsområden. Genom att undersöka skillnaden mellan dessa två mått för försvarsutgifter, kan vi få en indikation på hur mycket resurser som hänvisas till det civila försvaret och beredskapen.

Skillnaden mellan de två ligger relativt stabilt under perioden från 2006 och framåt och faller generellt inom spannet 200–300 miljoner kronor högre i fasta priser för utgiftsområdet. Skillnaden mellan utgiftsområdet och NABS 14 har historiskt i huvudsak bestått av medel som gått till internationellt orienterade insatser, såsom arbete med nedrustning och icke-spridningsarbete och andra säkerhetspolitiska insatser, vilka räknats som att de har ett försvarsändamål men legat under andra utgiftsområden. Från 2023 tillkommer även medel som går via Vinnova för att finansiera forskningsprojekt med försvarskoppling. Skillnaden mellan de två ökar 2026, vilket kan förklaras av att det, relativt mot tidigare, tilldelats mer medel till forskning för andra ändamål, exempelvis civilt och psykologiskt försvar och beredskap, inom utgiftsområdet. Jämför man 2026 med 2025 så har medel med ändamålet Försvar ökat med 21 procent inom utgiftsområdet, samtidigt som medel med andra ändamål stigit 42 procent.

Civilt försvar och psykologisk motståndskraft tar större plats i utgiftsområdet

Figur 4. Skillnad mellan FoU-anslaget inom utgiftsområde 6 och NABS 14. Miljoner kronor, fasta priser och procent, 2006–2026.

* Skillnaden från 2022 till 2023 tros delvis bero på metodförändring. Perioden 2023 till 2026 är fullt jämförbar.

De ingående anslagsposterna och deras förändring

I arbetet med den här rapporten har SCB tittat närmare på mikrodataunderlaget för våra sammanställningar. När SCB sammanställer de statliga anslagen till FoU utgår vi från den antagna budgetpropositionen. I budgeten analyseras sedan de enskilda anslagsposterna för att skatta hur stor del som går till FoU. I det arbetet tas en så kallad FoU-koefficient³ fram som används för att skatta dess bidrag till de statliga FoU-anslagen. FoU-koefficienten anger hur stor del av en anslagspost som utgörs av FoU. En anslagspost på 1 miljon med en FoU-koefficient på 0,5 skulle således bidra med en halv miljon i FoU-medel. Koefficienten är vidare uppdelad efter socioekonomiskt ändamålsområde vilket innebär att en anslagspost kan bidra till flera ändamål som gemensamt summerar till FoU-koefficienten. På så vis kan SCB summera FoU-anslagen från varje utgiftsområde och till varje ändamål. Att en anslagspost bidrar till försvarsändamål betyder här att vi tittar på de anslagen och den andelen av dem som går till NABS 14 Försvar.

Att sammanställa den här typen av mikrodata och granska budgetpropositioner över tid är komplext; anslag har bytt namn, fått ändrat innehåll och en del medel flyttar över tid. Att titta direkt på de enskilda anslagen över tid blir därför både svårt och missvisande. Detta gör att den exakta indelningen eventuellt inte helt motsvarar den faktiska fördelningen, men bör kunna tjäna som en god uppskattning. För att förenkla tolkningen av anslagen har de således också grupperats ihop efter sina inriktningar/teman utifrån vad SCB bedömer är deras huvudsakliga kärna.

Mellan 2006 och 2009 domineras FoU-medlen av anslaget "Materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling". Anslaget står för den absoluta majoriteten av de medel som gått till försvars-FoU under perioden. Exakt hur stor del som är direkt materielrelaterat, inklusive forskning och teknikutveckling, kontra hur mycket som är mer allmänna forskningsmedel, är svårt att avgöra. Andelen FoU-medel som vigdes åt denna inriktning mattades av kraftigt under åren efter 2008 och ingår sedan 2017 inte längre i de totala anslagen för FoU med försvarsändamål. Under tiden började FoU-medel istället tilldelas anslagen Förbandsverksamhet och beredskap samt Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) och direkta forskningsanslag.

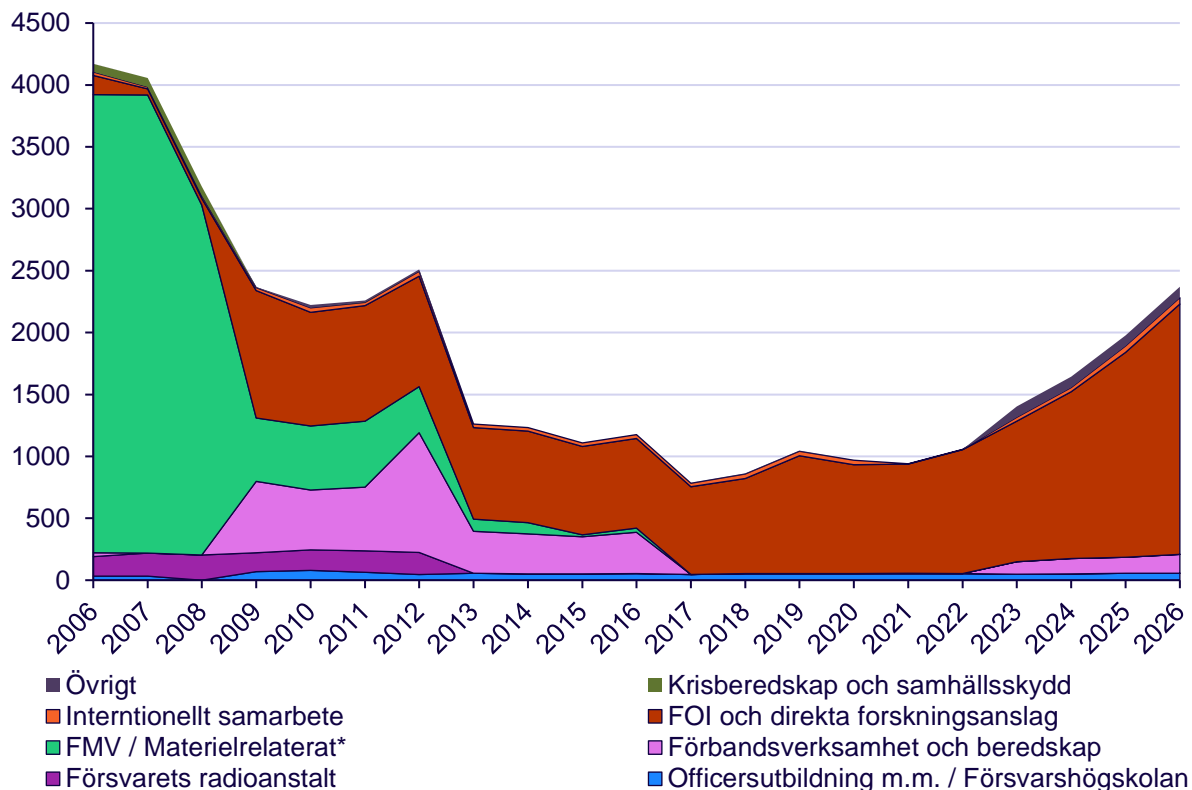
Att FoU-medlen för Materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling sjunker så kraftigt samtidigt som medel till FOI och de direkta forskningsanslagen ökar antyder att det kan röra sig om ett skifte av medel bland anslagsposter, men som hela tiden haft samma syfte. FOI och de direkta forskningsanslagen utgör sedan 2013 majoriteten av försvars-FoU:n, och sedan 2017 den uteslutande största anslagsposten. När medel för försvarsforskning började öka efter 2022, steg även just denna del av anslaget kraftigt och är det som driver tillväxten inom forskningsändamålet Försvar.

Över tid har andra anslag också bidragit till försvarsforskningen. Ett sådant anslag är det som går till Försvarshögskolan och officersutbildning. Det har konstant varit en liten men stabil del av FoU-anslaget. Andra anslag, så som Förbandsverksamhet och beredskap och Försvarets radioanstalt har varierat mer över perioder, både sett till summor och andel. Anledningen till detta är sannolikt en kombination av förändringar i bedömningar och direkt innehåll i anslagsposterna.

³ Denna koefficient beräknas med hjälp av uppgifter insamlade i undersökningen FoU i offentlig sektor samt textanalys och bedömning av budgetpropositionen för vissa enskilda anslag.

Skiftat fokus för försvarsforskningen från materialrelaterad FoU till FOI och direkta forskningsanslag

Figur 5. FoU-medel inom NABS 14. Anslagsposter grupperade efter inriktning. Löpande priser, miljoner kronor, 2006–2026.

* 2006-2008 var det huvudsakliga ingående anslaget FMV / Materielrelaterat, men på den tiden hette det istället "Materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling". Således bör det under den här perioden inte nödvändigtvis göras någon direkt åtkällnad mellan denna gruppering och "FOI och direkta forskningsanslag". Uppdelningen här kommer av svårigheter för SCB att i efterhand särskilja den exakta nivån på vad som bör anses materielrelaterat och vad som är mer allmän forskning. Således utgår grupperingen från anslagen så som de var skrivna i budgetenpropositionen det givna året.

Källa: SCB

Tittar man närmare på konsekvenserna av de senaste årens upprustning för FoU med försvarsändamål är det framför allt FOI som står bakom mycket av tillväxten. Deras andel av anslagen har vuxit från 13 till 24 procent 2023 till 2026. Under samma period har totalen för forskning med försvarsändamål vuxit från 1 403 miljoner kronor till 2 370 miljoner i löpande priser, en ökning om nästan 70 procent. Mest medel återfinns däremot inom anslaget Forskning och teknikutveckling, som förvisso minskat sin andel från 68 till 62 procent under perioden. Men fortsatt är klart störst och står självt för 1 464 miljoner av anslaget. Anslaget år 2026 motsvarar alltså mer än alla statliga medel för forskning med försvarsändamål 2023.

FOI:s andel av forskningsanslaget växer

Tabell 2. Andel av NABS 14 Försvar bland anslagen med FoU för försvarsändamål, procent. Total NABS 14 i miljoner kronor per år, 2023–2026.

Anslagsnummer	Anslagspost	2023	2024	2025	2026
05 01 005	Utrikes- och säkerhetspolitiskt strategiska insatser	0,0%	0,0%	2,6%	2,2%
05 01 006	Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik och nedrustning	2,3%	2,1%	0,0%	0,0%
06 01 001	Förbandsverksamhet och beredskap	7,2%	7,5%	6,5%	6,4%
06 01 004	Forskning och teknikutveckling	67,9%	65,4%	63,3%	61,8%
06 01 007	Officersutbildning m.m.	3,4%	3,2%	2,9%	2,4%
06 01 009	Totalförsvarets forskningsinstitut	13,1%	16,6%	20,3%	23,6%
22 02 004	Informationsteknik och telekommunikation	0,1%	0,1%	0,0%	0,1%
23 01 015	Konkurrenskraftig livsmedelssektor	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
24 01 002	Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	6,1%	5,3%	4,4%	3,7%
Total	Miljoner kronor	1 403	1 644	1 978	2 370

Konkurrenskraftig livsmedelssektor ingår hela perioden men med mycket lite medel. Utrikes- och säkerhetspolitiskt strategiska insatser ingår 2025–2026 och Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik och nedrustning ingår 2023–2024.

Källa: SCB

Försvarsforskning i ett nordiskt och europeiskt perspektiv

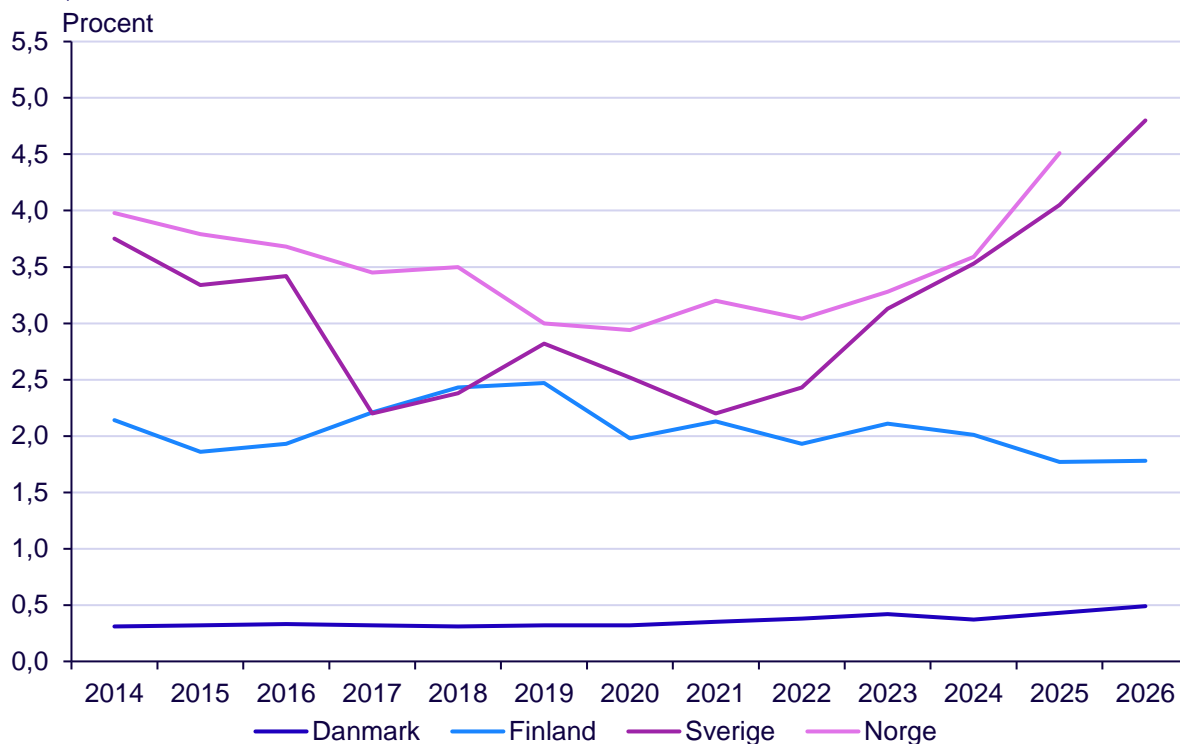
Bland Sveriges nordiska grannländer har Norge varit det land där högst andel av de statliga FoU-anslagen dedikerats försvarsändamål 2014–2024, mellan 3 och 4 procent. Sverige har generellt legat lite lägre och över lag varit på mellan 2,5 och 3,5 procent. Både Finland och Danmark har legat på ganska stabila nivåer under perioden. Dock sticker Danmark ut med en betydlig lägre försvarsandel på drygt 0,3 procent, medan Finland ligger tredje högst med omkring 2 procent av de statliga FoU-anslagen för försvarsändamål.

Från 2022 ser vi större ökning för både Sverige och Norge, en viss ökning för Danmark men en sakta nedåtgående trend för Finland. Både siffrorna för 2025 och 2026 ska tolkas med viss försiktighet då de baseras på preliminära data. Trots detta tycks det som att Sverige just nu genomgår den största förändringen och expansionen, liksom Norge. Mellan 2022 och 2026 har Sveriges andel ökat med 2,4 procentenheter, alltså en fördubbling. Norges andel har stigit 1,5 procentenheter mellan 2022 och 2025⁴, vilket motsvarar en ökning på omkring 50 procent. Den stora förflyttningen av FoU-medel sammanfaller alltså helt i tid med Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina och den svenska NATO-processen. För Norges del, som redan var NATO-medlemmar kan skiftet antas bero på den ryska invasionen. Intressant nog syns inget sådant mönster för Finland, trots att de inledde sin process för NATO-anslutning samtidigt som Sverige. I Finlands fall handlar det heller inte om en allmän ökning av FoU-medel, utan den totala nivån har legat relativt stabilt under de senaste åren.

⁴ Data saknas för Norge 2026.

Sverige och Norge prioriterar FoU för försvar högst

Figur 6. Andel av de statliga FoU-anslagen som går till ändamålet Försvar i Sverige och de nordiska grannländerna. Procent, 2014–2026.

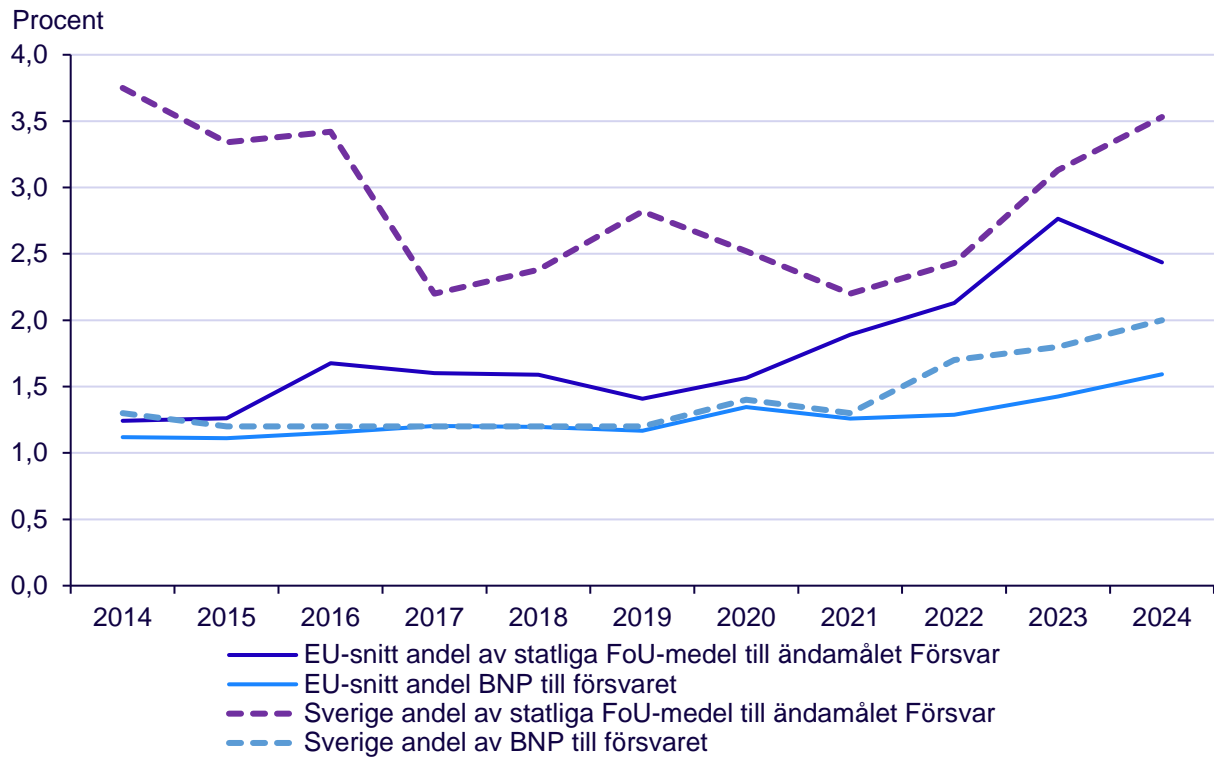
Källa: Eurostat, SCB, Statistikcentralen (Finland), Danmarks Statistik

Siffrorna för Sverige och våra nordiska grannländer kan jämföras med data för andra EU-länder. Här jämförs ett oviktat EU-snitt för de länder som var medlemmar i EU 2020. Genom att titta på ett oviktat snitt för EU-länderna kan man bättre se alla länders intention. Snittet kan alltså öka eller minska även om det bara är flera små länder som gör förändringar men inga stora. Däremot innebär det samtidigt att det inte representerar en total nivå för unionen.

Sett till hela EU finns en tydlig trend för satsningar på försvar. Dels har andelen av BNP som går till försvar ökat stadigt sedan 2014. Under 2024 var den i snitt 1,6 procent vilket kan jämföras med 1,1 procent under 2014, en drygt 40-procentig ökning under de tio åren. Utöver det har även en större andel av de direkta statliga anslagen för FoU gått till försvarsändamål. Mellan 2014 och 2024 ökade andelen från drygt 1,2 procent i snitt till strax över 2,4 procent, precis som i Sverige en fördubbling i andelen. Detta efter en nedgång från 2023 då andelen var nästan 2,8 procent. Ökningarna sedan 2014 har främst skett de senaste åren och det finns ingen uppenbar effekt av den olagliga ryska annekteringen av Krim. Däremot började FoU för försvarsändamål stiga som andel av de statliga FoU-medlen 2020 i EU. Även försvarets andel av ländernas BNP börjar vända uppåt samma år för att sedan stiga kraftigare 2022 och framåt, och ligger nu på en historiskt hög nivå.

EU-länder rustar upp sedan 2022

Figur 7. Oviktat* EU-snitt för andel av statliga FoU-medel till ändamålet Försvar och länders andel av BNP till försvaret. EU-länder 2020, procent, 2014–2026

* Oviktat snitt innebär att ingen hänsyn tas till ländernas storlek, exempelvis utgör Tyskland och Sverige lika stor del av beräkningsunderlaget.

Källa: Eurostat, SCB:s beräkningar